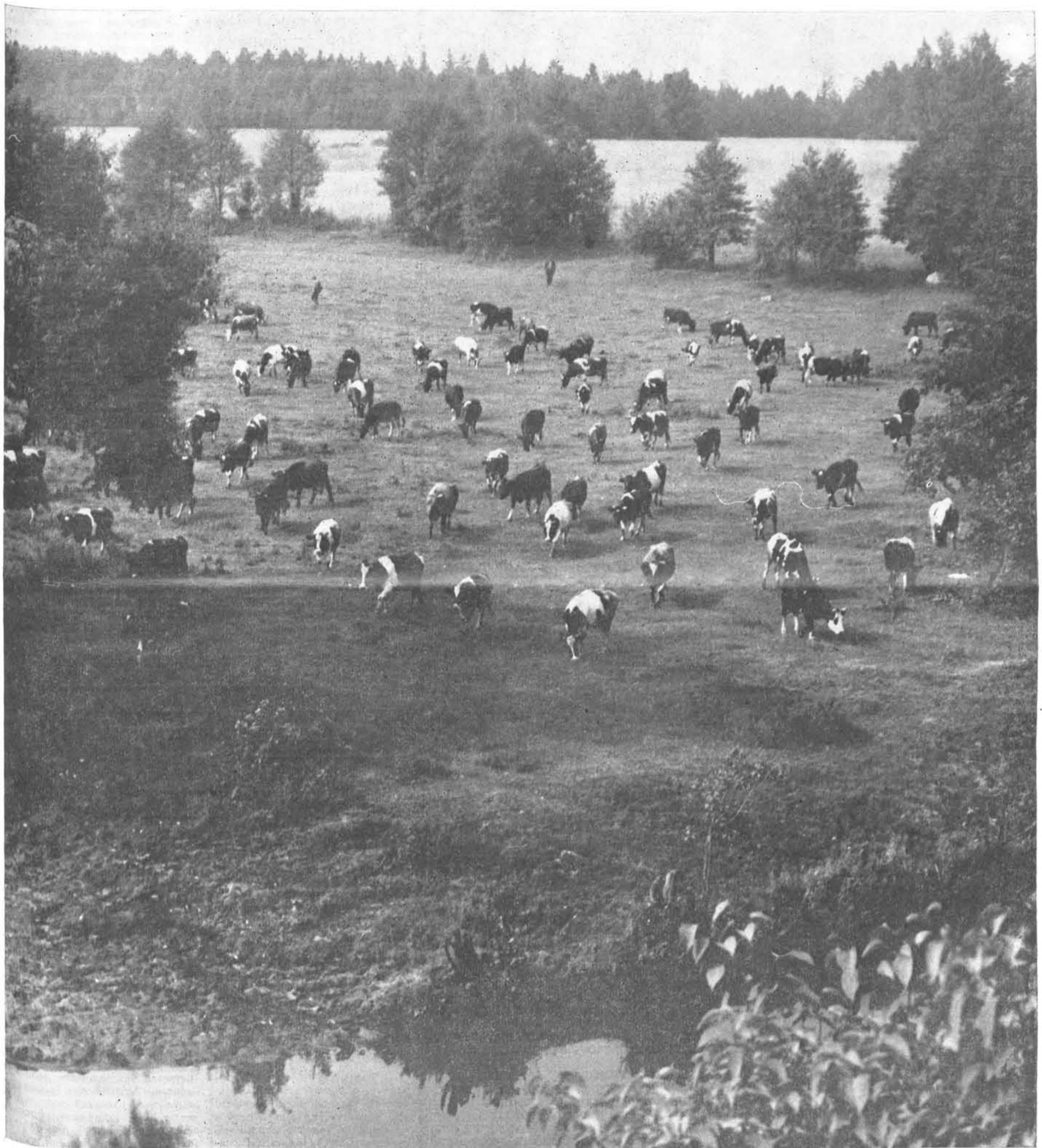

Голас Радзімы

№ 22 (1644)
5 чэрвеня 1980 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Фота С. КРЫЦКАГА.

Зноў зямля ажыла,
расчыняе свае таямніцы...
Цёплы водар палёў,
бору ціхая хмельнасць
плыве...
Ты не госцем прыходзь:

тут — вытокі твае і крыніцы.
Басаноў свежым ранкам
па роснай мурожнай траве!
Зведаў стому дарог
і гаркату салёнага поту —
адпачні ж на суроках

далёкіх сваіх пуцявін.
Паглядзі: як зямля ажыла,
расцвіло наваколле!
Ты з удзячнасцю
скажаш ёй потым:
«Зямля, я твой сын!»

НА АРБІЦЕ — МІЖНАРОДНЫ ЭКІПАЖ

З ПАВЕДАМЛЕННЯЎ ТАСС

26 мая 1980 года ў 21 гадзіну 21 мінуту маскоўскага часу ў Савецкім Саюзе ажыццёўлены запуск касмічнага карабля «Саюз-36».

Касмічны карабель пілатуе міжнародны экіпаж: камандзір двойчы Герой Савецкага Саюза, лётчык-касманаўт СССР Валерый Кубасаў і касманаўт-даследчык грамадзянін Венгерскай Народнай Рэспублікі Берталан Фаркаш.

Праграмай палёту карабля «Саюз-36» прадугледжваюцца стыкоўка з арбітальным комплексам «Салют-6» — «Саюз-35» і правядзенне даследаванняў і эксперыментаў сумесна з касманаўтамі Паповым і Руміным, якія працуюць на каляязмноў арбіце з 9 красавіка 1980 года.

У палёце міжнароднага экіпажа будуць працягвацца даследаванні касмічнай прасторы, праводзіцца сацыялістычнымі краінамі — удзельніцамі праграмы супрацоўніцтва «Інтэркосмас». У рамках гэтай праграмы былі выкананы сумесныя палёты з удзелам грамадзян Чэхаславацкай Сацыялістычнай Рэспублікі, Польскай Народнай Рэспублікі, Герман-

Міжнародны экіпаж касмічнага карабля «Саюз-36» — камандзір карабля двойчы Герой Савецкага Саюза, лётчык-касманаўт СССР В. КУБАСАЎ (справа) і касманаўт-даследчык, грамадзянін Венгерскай Народнай Рэспублікі Б. ФАРКАШ на Краснай плошчы ў Маскве.

скай Дэмакратычнай Рэспублікі і Народнай Рэспублікі Балгарыі.

Новы касмічны палёт міжнароднага экіпажа з удзелам грамадзян Савецкага Саюза і

Венгерскай Народнай Рэспублікі на савецкім караблі з'яўляецца яшчэ адным яркім сведчаннем далейшага пашырэння сацыялістычнай інтэграцыі.

кага Саюза і Венгерскай Народнай Рэспублікі, разлічана на сем дзён.

Па праграме вывучэння навакольнага асяроддзя і прыродных рэсурсаў касманаўтам трэба будзе выканаць назіранні і фатаграфаванне зямной паверхні ў інтэрсах навукі і розных галін народнай гаспадаркі, у тым ліку сельскай і лясной гаспадаркі.

Значнае месца ў праграме работ міжнароднага экіпажа адведзена медыка-біялагічным даследаванням і эксперыментам, у падрыхтоўцы якіх прымалі ўдзел венгерскія спецыялісты.

Міжнародны экіпаж прадоўжыць таксама даследаванні і эксперыменты, пачатыя ў час палётаў касманаўтаў сацыялістычных краін на станцыі «Салют-6».

Пасля завяршэння намечаных работ касманаўты Кубасаў

і Фаркаш вернуцца на Зямлю ў караблі «Саюз-35», які даставіў на станцыю касманаўтаў Папова і Руміна 10 красавіка 1980 года.

Самаадчуванне ўсіх членаў міжнароднага экіпажа добрае. Бартавыя сістэмы арбітальнага комплексу «Салют-6» — «Саюз-35» — «Саюз-36» функцыяніруюць нармальна.

Па праграме медыцынскіх даследаванняў ужо праведзены эксперыменты «Працаздольнасць» і «Аудыю», у якіх адпаведна ацэньваюцца скорасць і дакладнасць рэакцыі чалавека ў розных сітуацыях і вызначаецца ўплыў фактараў касмічнага палёту на слых касманаўтаў. Запланаваны таксама эксперымент па вызначэнні ў крыві ўзроўню некаторых бялкоў, якія характарызуюць устойлівасць арганізма да інфекцыі.

КУБАСАЎ

Валерый Мікалаевіч

Двойчы Герой Савецкага Саюза, лётчык-касманаўт СССР Валерый Мікалаевіч Кубасаў нарадзіўся 7 студзеня 1935 года ў горадзе Вязнікі Уладзімірскай вобласці.

Пасля заканчэння Маскоўскага авіяцыйнага інстытута працуе ў канструктарскім бюро, дзе займаецца праектаваннем сістэм для касмічных апаратаў. Валерый Мікалаевіч — кандыдат тэхнічных навук.

У 1966 годзе ён быў залічаны ў атрад касманаўтаў.

В. М. Кубасаў — член Камуністычнай партыі Савецкага Саюза з 1968 года.

Свой першы касмічны палёт Валерый Мікалаевіч зрабіў у кастрычніку 1969 года на караблі «Саюз-6». У ліпені 1975 года прымаў удзел у касмічным палёце па праграме «Саюз» — «Апалон» у якасці бортінжынера карабля «Саюз-19».

КАПІТАН

ФАРКАШ Берталан

Грамадзянін Венгерскай Народнай Рэспублікі Берталан Фаркаш нарадзіўся 2 жніўня 1949 года ў вёсцы Дзьюлахазы.

У 1967 годзе ён скончыў сярэдняю школу і паступіў у авіяцыйна-тэхнічнае вучылішча імя Кіліана. Пасля заканчэння вучылішча праходзіў службу ў знішчальнай авіяцыйнай войска супрацьпаветранай абароны Венгерскай Народнай Рэспублікі.

Мае кваліфікацыю ваеннага лётчыка I-га класа.

Берталан Фаркаш — член Венгерскай сацыялістычнай рабочай партыі з 1976 года.

У сакавіку 1978 года Берталан Фаркаш пачаў падрыхтоўку да пілатуемага палёту ў Цэнтры падрыхтоўкі касманаўтаў імя Ю. А. Гагарына. Ён прайшоў поўны курс навучання па праграме «Інтэркосмас» на касмічным караблі «Саюз» і арбітальнай станцыі «Салют».

ВІНШАВАННЕ КІРАЎНІКА ДЗЯРЖАВЫ

Калектыў Мінскага ордэна Кастрычніцкай Рэвалюцыі вытворчага аб'яднання «Інтэграл» датэрмінова выканаў заданне пяцігадовага плана па асноўных паказчыках. У некалькі разоў павялічаны аб'ём вытворчасці і прадукцыйнасць працы. У 2,3 раза павысілася фондааддача, напалавіну зніжаны вытворчыя затраты і па-

лепшана якасць выпускаемай прадукцыі.

З гэтай выдатнай перамогай працаўнікоў прадпрыемства сардэчна павіншаваў Генеральны сакратар Цэнтральнага Камітэта КПСС, Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР Л. Брэжнеў.

— Асабліва радуецца вашы дасягненні па скарачэнню тэр-

мінаў распрацоўкі і асваення ў вытворчасці новых, сучасных прыбораў, якія садзейнічаюць паскоранаму развіццю вылічальнай тэхнікі і аўтаматызаваных сістэм кіравання ў народнай гаспадарцы, — падкрэсліў у сваім віншаванні Л. Брэжнеў. Кіраўнік дзяржавы жадае калектыву вытворчага аб'яднання «Інтэграл» новых поспехаў у працы.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ

ІХ СТАЛА ШЭСЦЬ

На вуліцы Ландэра ў Мінску пабудавана вялікая аўтобуса-тралейбусная станцыя. Тут ёсць зручная разваротная пляцоўка, пункт тэхнічнай дапамогі, пакой адпачынку для вадзіцеляў і дыспетчараў.

Цяпер у сталіцы шэсць такіх аўтобуса-тралейбусных канечных станцый.

ЮНЫЯ ЛЕСНІКІ

У Паўлаўскай васьмігадовай школе Слудскага раёна створана школьнае лясніцтва. Узначае яго настаўніца біялогіі Антаніна Пісарык. Настаўнікі і вучні дапамагаюць Жылінобродскаму лясніцтву даглядаць і ахоўваць лес. Школьнікі пасадзілі шмат бяроз і соснаў, сабралі паўтары тоны шышак.

БЕЛАРУСКІ КУМЫС

Новая ферма створана ў саўгасе-камбінаце «Мір» Баранавіцкага раёна. Тут будуць атрымліваць гаючы напітак — кумыс.

Спецыяльная дэлегацыя ездзіла за вопытам у башкірскі саўгас-камбінат «Юматаўскі», з якім баранавіцкія працаўнікі сябруюць ужо не першы год. Цяпер тутэйшыя жывёлаводы ведаюць «сакрэт» вырабу напітку. Камплектуецца статак кабыліц.

ВОПЫТ — СЯБРАМ

Вучоныя гомельскага Інстытута механікі металалапалімерных сістэм Акадэміі навук БССР адправілі ў сталіцу Балгарыі Сафію 40 новых работ. Яны будуць экспанавана на выстаўцы «Выкарыстанне матэрыялаў і канструкцый на аснове палімераў, драўніны і металаў у машынабудаванні». Аўтары пра-

чытаюць на выстаўцы і прадпрыемствах Сафіі шэраг тэматычных дакладаў, узаемаюць свае дзелавыя сувязі з балгарскімі вучонымі.

МІНСКІ КЛУБ

Водналыжны клуб «Алімпія» падрыхтаваў многа вопытных майстроў. Францыя, Італія, Англія, Фінляндыя — адрасы, дзе выступалі і перамагалі нашы водналыжнікі. У складзе зборнай каманды Савецкага Саюза ёсць прадстаўнікі клуба «Алімпія» — майстры спорту СССР міжнароднага класа Г. Важнік, С. Нізоўкін, М. Амелянчык, І. Потэс, С. Кудлач, Н. Сарокіна, А. Мінянок, Л. Мазоўка.

ДЫНАСТЫЯ МЕХАНІЗАТАРАЎ

Сям'я Паркановічаў з калгаса «Перамога» Баранавіцкага раёна складаецца амаль цалкам з механізатараў. Сам Уладзімір Іванавіч вось ужо колькі гадоў працуе трактарыстам. Па яго сцежках пайшлі і сыны Анатоль і Уладзімір, нядаўнія выпускнікі сярэдняй школы. Ядвіга Фамінічна — жонка Уладзіміра Іванавіча — да выхату на пенсію працавала аператарам машынага даення. Цяпер яе замяніла дачка Тамара.

ЯК СЭКАНОМІЛІ ЦЭХ

Выслабанілі цэлы цэх і адмовіліся ад электраакумулятараў на Аршанскім малочным камбінаце. Замест традыцыйных металічных скрынак тут прымянілі для перавозкі прадукцыі сканструяваныя звадкамі ўмельцамі чатырохпалічныя колавыя кантэйнеры і аўтаматызавалі іх загрузку на фасавальнай лініі. Яны ўмяшчальныя, кампактныя і лёгкія — ша-

● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ

УСІМІ КОЛЕРАМІ ВЯСЁЛКІ ЗАЗІХАЦІЦЬ

АЛІМПІЙСКІ МІНСК

...І КВЕТКІ ПАДОРАЦЬ РАДАСЦЬ

Круглы год у аранжарэях саўгаса дэкаратыўных культур упраўлення Мінскзеленбуд цвітуць кветкі, зелянеюць травы і іншыя расліны.

Аранжарэй у гаспадарцы каля сотні. Іх агульная плошча — звыш пяці з палавінай гектараў. Шнурамі выцягнуліся сталы, на якіх шчыльна туляцца адна да адной пікіровачныя скрынкі з расадай бягоніі, ствараючы суцэльны зялёны дыван.

— Звычайна кожную пікіровачную скрынку засяваем насеннем кветак яшчэ ў снежні або пачатку студзеня, а потым на працягу ўсяго зімовага часу сочымы ў сходажасцю насення, даглядаем парасткі, — расказвае аграном-кветавод Таццяна Брагінец.

Міжволі прыходзіць думка, што кветкі, як і дзеці, не могуць абыходзіцца без пастаяннага догляду, клапацілівых, пяшчотных жаночых рук. Сапраўды, кветкі патрабуюць шмат увагі. Зімой жанчыны некалькі разоў праполваюць усходы, прарэджваюць іх, пакідаюць самыя дужыя, жыццяздольныя калівы. У кожнай скрынцы такіх раслін павінна быць 400. Іх трэба паліваць, падкармливаць угнаеннямі. А калі на расадзе з'яўляецца некалькі лісткаў, яе высаджаюць па аднаму каліву ў гаршкі. Тут бягонія расце пад

наглядам работнікаў саўгаса да стадыі бутанізацыі. У адкрыты грунт яна высаджаюцца толькі ў пачатку чэрвеня. Вясной і летам жыхары і гасці Мінска прывыклі бачыць горад у кветкавым убранні. Кветнікі можна сустраць паўсюды: у скверах і парках, на вуліцах і плошчах. І наўрад ці хто задумваецца над тым, што кожную такую расліну выпеставалі працавітыя рукі работнікаў саўгаса. А гаспадарка вырошчвае мільёны кветак. Асартымент іх складаецца з 40 гатункаў розных колераў і адценняў. Распаўсюджанымі сталі для Мінска флоксы, вяргіні, петуніі, астры, бягонія, браткі, маргарыткі, цюльпаны.

У тым жа будынку, дзе знаходзіцца дырэкцыя саўгаса, размяшчаецца і вытворчае ўпраўленне па зялёнаму будаўніцтву. Тут распрацоўваюцца і праекты ўбрання горада кветкамі.

Перада мною калікі, на якіх рознакаляровай тушшу вычарчаны будучыя кветнікі, газоны, клумбы. Іх шмат. І кожны майстэр непаўторны па форме, кампазіцыі. Кіраўнік групы Алена Дзяменчанка дае тлумачэнні:

— Сёлета горад будзе ўпрыгожваць звыш сотні кветнікаў і клумбаў. Яны размя-

Новыя дамы ў Гродна.

Фота А. ПЕРАХОДА.

ОБЫЧАИ, НРАВЫ, ТРАДИЦИИ

РУССКИЙ ХЛЕБ

Тот, кто читал знаменитый роман Льва Толстого «Анна Каренина», может вспомнить прекрасно написанную сцену деревенского сенокоса. Интересная деталь: помещик Левин, в обличье которого угадываются черты самого автора, работает на покосе вместе с крестьянами и вместе с ними садится обедать. Чем же они его угощают?

«Мужики готовились обедать, развязывали мешочки с хлебом и открывали кувшинчики с квасом. Старик накрошил в чашку хлеб, размял его ложкой, налил воды, еще отрезал хлеб и посыпал его солью». Эта «тюря» (хлеб с квасом или с водой) показалась Левину такой вкусной, что он раздумал ехать домой обедать. А какой обед ждал дома его? Об этом Толстой тоже рассказывает: соленые грибы, вяленое мясо, масло, курица под белым соусом, жаркое, легкое крымское вино, кофе.

Кроме литературы есть статистика. До революции в России на душу населения в год потреблялось в среднем 29 килограммов мяса и 200 килограммов хлеба. Замечание «в среднем» очень существенно: это обед Левина и старика-крестьянина, сложенный вместе и поделенный на двоих. Но ведь, как правило, они обедали порознь. Потому-то и получалось, что крестьяне, составлявшие большинство населения России, ели гораздо меньше средней нормы — всего около 20 килограммов в год на человека, а хлеба — больше чем 200 килограммов, если, разумеется, год был урожайным и хлеба хватало вдвоём.

Хлеб и квас, основа основ крестьянской пищи, — все это из ржи. Однако рожь давала человеку не только пищу, но и кров, в буквальном смысле — крышу над головой. Ее прочная и длинная соломина — отличный строительный материал. Там, где лесов было немного, из соломы и глины делали саман, а из самана строили дом. Изба, крытая ржаной соломой, сохраняла тепло домашнего очага. Ложась спать и просыпаясь, крестьянин видел над головой соломенную сетчатку крыши. Ржаная кровля была, помимо всего прочего, как бы страховым резервом на случай засухи или неурожая: какой-никакой, а корм для скота; к весне крыши проедались до дыр, но скотину удавалось спасти от мора.

Соломой не только кормили скот, но и застилали полы ферм: и гигиенично, и тепло на промерзшей земле.

Наконец, рожь — санитар полей. Быстро, буквально на глазах, она гонит в рост свой высоченный стебель и заглушает сорняки, которые из-за недостатка солнечного света не успевают дать семена. После ржи по чистому полю можно сеять пшеницу, овес и лен, которые своими силами с сорняками не справятся. Даже сейчас, когда на помощь агрономам пришла химия, гербициды, это достоинство ржи используется в арсенале земледельца.

Словом, рожь и кормила крестьянина с его скотом (хлеб, зеленый корм, солома, фураж), и поила (квас), и согрела (крыша дома, а порой и стены), и страховала на случай засухи; можно даже сказать, что и одевала, если учесть, что лен, посеянный после ржи, давал отличные урожаи.

Родина ржи — Средиземноморье, Азия, Южная Африка, где она была сорно-полевым растением, доставляя хлопоты тем, кто возделывал аристократку-пшеницу. Но русский земледелец встретил псыньку южных полей с распростертыми объятиями: рожь стойко переносила все невзгоды, не боялась морозов и засух, довольствовалась бедными песчаными почвами. Она быстро завоевала русское поле, ставшее основным очагом мирового ареала ее распространения, и накормила Россию. Если можно говорить о характере растения, то у ржи поистине русский характер. В национальном фольклоре России есть сотни поговорок, пословиц, сказок и песен о хлебе. Заметим: речь идет не о «белом» хлебе — из пшеницы, пище редкой и, как правило, празднич-

ной, а о повседневном, насущном «черном» хлебе — из ржи.

«Черный» хлеб — непривычная пища даже для самого родственного народа — для украинцев, а для Средней и Западной Европы — подавно экзотика. Русскому же человеку он нужен ежедневно, без него не хочется садиться за стол. Не случайно русским людям, которым случилось подолгу жить в Варшаве, Париже или за океаном, «черный» хлеб, выпеченный в обычной московской пекарне, кажется истинным деликатесом. Без икры и «москвской» водки, без копченых колбас и знаменитого ярославского сыра прожить можно, а без хлеба — трудно.

Пекари, которые умеют по-настоящему готовить «черный» хлеб, сейчас достигли высот мастерства. Общеизвестно, что ассортимент советских булочных достаточно обширен, хлеб хорош и дешев. Справедливости ради следует сказать, что почитатель ржаного хлеба должен благодарить не только русского земледельца, вырастившего рожь, и русского пекаря, но и древнего кельта — создателя пива. В давнюю старину крестьяне дробили зерна ржи и варили из них крутую кашу, которая шла вместо хлеба. О дрожжах узнали только тогда, когда познакомились с пивом и его бродильными свойствами.

Научно-техническая революция, охватившая сельское хозяйство СССР, потеснила рожь в угоду пшенице, которой открыли зеленый свет химические удобрения, успехи советских селекционеров и высокая культура социалистического земледелия. В 1913 году на 104 миллиона гектаров посевов зерновых рожь занимала доминирующее место: 28 миллионов гектаров; яровая пшеница — 25, а озимая — только 8 миллионов гектаров. Сейчас все наоборот: хотя посевы расширились до 128—130 миллионов гектаров, на долю ржи приходится только 8, а почти половину зернового клина заняли пшеницы.

Это легко объяснить. Урожайность пшеницы (25—30 ц/га) гораздо выше, чем у ржи (15—18 ц/га), а пшеничное зерно и фураж не менее ценны. Солома как материал для кровель давно уступила место железу и шиферу. Длинная соломина ржи только мешает земледельцу: нынешние комбайны рассчитаны на уборку пшеницы, вдвое уступающей ржи «по росту». Кваса пьют гораздо меньше, чем в прошлом, его потеснили соки, минеральные воды, лимонад, пепсикола и другие прохладительные напитки.

А самое главное: потребление хлеба в СССР уменьшается; первенствующая роль в повседневном меню перешла к мясу, молоку, свежим овощам и фруктам. Годовое потребление хлеба на душу населения снизилось до 140 килограммов, будет снижаться и дальше. Кроме того, в сумке советской домохозяйки, которая возвращается из магазина, рядом с «черным» ржаным хлебом непременно соседствуют «белые» пшеничные булочки.

Не следует думать, однако, что когда-нибудь рожь совсем отойдет в прошлое. Без ржаного хлеба обеденный стол русского человека совершенно немислим — так было, есть и будет.

Наконец, ученые-селекционеры ведут интенсивные поиски наилучшего варианта «тритикале» — искусственного, неведомого дикой природе злака, который должен совместить в себе достоинства пшеницы и ржи. От последней он унаследует неприхотливость, зимостойкость и засухоустойчивость, что никогда не покажется маловажным в глазах советского земледельца, вынужденного работать в трудных климатических условиях.

Словом, рожь — и сама по себе как таковая, и в обличье будущего «тритикале» — никогда не покинет русского поля, точно так же, как и хлеб никогда не переведется на русском столе.

Лев ВОСКРЕСЕНСКИЙ,
корреспондент АПН.

ПОЛИТИКА, ПРИНОСЯЩАЯ БОЛЬШИЕ УБЫТКИ

СКВОЗНЯК С ПОТОМАКА
И САМОЧУВСТВИЕ ЕВРОПЕЙЦЕВ

Десятилетие разрядки — 70-е годы, — резко улучшив политический климат в мире, дало солидный опыт расширения культурных и экономических связей между странами Востока и Запада. Переход от противостояния к сотрудничеству был закреплен целой серией договоров и соглашений о культурном, экономическом и научно-техническом сотрудничестве между западными государствами и Советским Союзом. Участие правительственных организаций в финансировании взаимной торговли позволило увеличить ее объем и резко расширить структуру экономических связей, выгодных обеим сторонам: без этого никогда бы не удалось увеличить взаимный товарооборот СССР с развитыми капиталистическими странами более чем в 2,6 раза за 1970—1974 годы и еще на 60 процентов — к 1978 году. С отдельными странами темпы роста торговли были при этом еще более высокими. Товарооборот Советского Союза с ФРГ, например, с 1970 по 1978 год вырос более чем в 6 раз; с Францией — почти в 4,5 раза.

За этими цифрами, помимо прочего, такое немаловажное обстоятельство: для ряда индустриальных капиталистических государств торговля с Советским Союзом стала серьезным фактором роста производства, технического прогресса и обеспечения занятости. Экспорт в СССР превратился в важный стимул развития некоторых современных отраслей промышленности западноевропейских стран.

За прошедшие десять лет страны Европы успешно учились не только совместно жить, но и совместно работать. Сегодня, когда администрация США пытается повернуть разрядку в Европе вспять, нельзя не вспомнить об этом.

Сейчас в Вашингтоне лихорадочно прикидывают, какой вред Советскому Союзу нанесет торговое эмбарго Белого дома. Можно с уверенностью сказать, что у этой арифметики не сведены концы с концами. А вот плата американских трудящихся, американских компаний за зигзаги курса Картера обещает стать очень основательной. Только хлебная авантюра обойдется США, платежный баланс которых и так сводится с крупным дефицитом, в 3 миллиарда долларов. Из-за резкого падения цен на зерно не доисчисляются многих миллионов долларов при продаже своей продукции американские фермеры. Обещанные им поначалу государственные субсидии отменены. (Это хотя и вызвало широкое возмущение производителей сельскохозяйственной продукции, но мало кого удивило. К нарушению обещаний, данных властями, здесь уже привыкли). Крупные убытки понесли железнодорожные компании, элеваторы, фрахтовые фирмы. Всего же попытки использования торговли как средства политического давления на СССР, даже по самым скромным подсчетам, оказались связанными для США с потерей заказов более чем на 6 миллиардов долларов, с потерей возможностей открытия сотен тысяч рабочих мест.

Не все материальные потери еще подсчитаны американскими экономистами. Сильно подорван, например, престиж этой страны как тор-

гового партнера: в современных условиях это грозит обернуться большими убытками.

Потребовав от Западной Европы взять курс на экономическую блокаду СССР, Картер пытается заставить европейцев из собственного кармана оплатить очередную авантюру Белого дома.

В Старом Свете радости по этому поводу никто, кроме разве что британского премьера, не выражает. Здесь понимают, что предлагаемая хирургия экономических связей в не меньшей степени ударит по самой Западной Европе. Ведь при любом обмене, ведущемся на равноправной основе, как выгоды, так и зависимость взаимны. По подсчетам самих же американцев, на советскую нефть, например, приходится около 8 процентов нефтяного импорта западноевропейских государств, а в ряде случаев и все 20 процентов. Эти страны являются крупными покупателями советского газа, различных видов другого сырья в СССР. Серьезным фактором является и проблема занятости, которая столь остро стоит сейчас в развитых капиталистических странах. Известно ведь, к примеру, что без советских заказов безработица в ФРГ могла бы возрасти почти на 50 процентов.

Зная все это, понимаешь причины отмеченного «Нью-Йорк таймс» «нетерпения и разочарования» официальных лиц администрации Картера по отношению к западноевропейским союзникам: последние действительно «неохотно поддерживают американские усилия в оказании давления на Советский Союз».

Годы сотрудничества с СССР многими научили деловой мир Запада. Научили, например, внимательно относиться к такой особенности жизни Советского Союза, как существование пятилетних планов. Именно в период составления и утверждения таких планов конкуренция между иностранными фирмами здесь, в Москве, особенно велика. «Опоздаешь на день, потеряешь заказы на все пятилетие», — говорят их представители.

Картер хотел бы заставить и фирмы, и западные правительства опоздать надолго: на весь срок его зигзага от разрядки к чему-то очень похожему на новый вариант «холодной войны». Не всем удалось избежать при этом предвыборной уловки американского президента. Японская «Нихон кэдзай», скажем, выразила серьезное беспокойство по поводу позиции правительства Японии. Если правительство не примет самых срочных мер по предоставлению кредитов Советскому Союзу, «торговля с СССР будет монополизирована западноевропейскими странами», — заметила влиятельная газета.

Да, в Европе умеют считать и потери, и прибыли. В Европе 70-х научились ценить совместную работу, по достоинству оценили новую роль континента, ставшего стабилизирующим элементом мировой политики. Народы Европы ясно выразили нежелание впускать опустошающий сквозняк «холодной войны» с берегов Потомака ни в свой дом, ни в свои кошельки.

Борис СЕРГЕЕВ,
кандидат экономических наук.
(АПН).

старонкі мінулага

У АСНОВУ шырока вядомага верша рускага паэта-дэмакрата М. Некрасава «Чыгунка» пакладзены сапраўдныя факты з жыцця рускіх і беларускіх землякоў, якіх голад сагнаў у рабочыя арцелі. Паэта глыбока ўсхваляваў іх трагічны пакутлівы лёс. Дакументы, якія захаваліся ў архівах Масквы, Ленінграда, Вільнюса, сведчаць аб тым, што паэтычныя радкі праўдзіва расказваюць аб умовах працы і быту рабочых.

Беларусы былі вядомы ў Расіі як умельцы землякопы і муляры. Даведзеныя да адчаю галечай, яны з'яўляліся самай таннай рабочай сілай. Невыпадкова без іх удзелу не абыходзілася, бадай, ні адна буйная будоўля ў мінулым стагоддзі, ці то было збудаванне канала, ці то крэпасці, шасейнай дарогі або чыгункі. Грабары насыпалі Магілёўскі вал і рабілі земляныя работы вакол Маскоўскага крэмаля, іх можна было сустрэць у Пецярбургу, Кіеве, Варшаве і ў іншых гарадах Расійскай імперыі. У 60-я гады мінулага стагоддзя многія сяляне Кобрынскага і іншых паветаў Гродзенскай губерні наймаліся на земляныя работы ў Брэсцкую крэпасць. Беларускія землякопы ўдзельнічалі таксама ў будаўніцтве і рэканструкцыі Агінскага, Дняпроўска-Бугскага, Марыінскага, Нова-Ладажскага і іншых каналаў. У 1824 годзе толькі ў Пецярбургу на земляных работах знаходзілася звыш 600 прыгонных сялян з Віцебскай і Магілёўскай губерняў; у 1852 годзе ў Кіеве працавала партыя землякопаў таксама з Магілёўскай губерні. У 1883 годзе магілёўскія сяляне ўзводзілі крэпасці Модлін і Александрэйскую ў Варшаве. Іх уладары — памешчыкі атрымалі ад падрадчыка па 70—90 рублёў за кожнага і забралі ўсе грошы сабе, нават не забяспечыўшы рабочых належным чынам ні адзеннем, ні харчамі.

Дзекабрыст Мікалай Тургенеў, знаходзячыся ў эміграцыі, пісаў у сваёй кнізе «Расія і рускія»: «Адно з самых абуральных злоўжыванняў заўважаецца ў Беларускіх правінцыях (Віцебскай і Магілёўскай), дзе сяляне такія няшчасныя... У гэтых правінцыях памешчыкі аддавалі падрадчыкам сваіх прыгонных сотнямі і тысячамі, якія выконвалі землякопныя работы ва ўсіх канцах імперыі. Гэтыя бедныя людзі выкарыстоўваюцца галоўным чынам на пабудове вялікіх дарог і каналаў. Памешчык бярэ абавязальства паставіць пэўную колькасць людзей па ўстаноўленай плаце, а падрадчык абавязваецца карміць іх у час работы. Урадавыя інжынеры, што назіралі за работай, не прабуюць ад падрадчыкаў у карысць гэтых няшчасных нічога звыш таго, што неабходна для падратрымання іх жыцця. Што ж датычыць грошай, якія атрымлівае за іх памеш-

чык, то ўрад не ўмешваецца ў гэта».

Немагчыма без хвалявання чытаць архіўныя рукапісы. Наём на работу звычайна насіў характар здзелкі. Падрадчык або яго прыказчык, які прыбыў у маёнтка, папярэдне дамаўляўся з памешчыкам або з валасным праўленнем у казённых вёсках аб умовах найму, паабяцаўшы ім салідны хабар. Пасля гэтага сялян склікалі на сход і аб'яўлялі ім умовы кантракта. Незадаволеным пагражалі патрабаваннем неадкладнай уплаты нядоімак, што беднякі, вядома, не ў стане былі зрабіць.

29 мая 1835 года былі зацверджаны царом «Правілы аб аддачы беларускімі

рад падрадчыкам. А той знаходзіў дзясцяткі спосабаў беспакарана абіраць рабочых у абход і без таго грабежніцкіх умоў кантрактаў.

Нездавальняючыя санітарна-гігіенічныя ўмовы, няякаснае харчаванне, катаржная ручная праца выклікалі масавыя захворванні. Выказаннем стыхійнага пратэсту рабочых былі ўцёкі. Так, з кантрактаваных у 1852 годзе 420 сялян памешчыцы Казановіч з маёнтка Саржыцы Сенненскага павета Магілёўскай губерні праз 4 месяцы 25 памерлі і 370 збеглі. На будаўніцтве Пецярбургска-Маскоўскай чыгункі ў 1844 годзе працавала звыш 35 тысяч чалавек, у тым ліку

закапалі». З гневам і болем Дабралюбаў піша: «Гэта ж значыць, што Гладзін проста злодзеі і згубіцель сваіх рабочых...» А прыказчыкі ў яго пастаянна такія, што ад іх ратунку няма: гнілым хлебам кормяць, у бунце абвінавачваюць, разлік затрымліваюць, ставяць на работах казакоў з шаблямі і нагайкамі...»

Не лепшымі былі ўмовы працы і быту рабочых на будаўніцтве шашы. У 30-я гады XIX стагоддзя пракладваліся Дзінабургская, Гарадоцкая, Аршанская, Пскоўская, Маскоўская шашы, у 40-я гады цераз беларускія губерні пралеглі дарогі Брэст — Бабруйск, Магілёў — Бабруйск, Масква — Варшава, Пецярбург — Кіеў.

Тры неўрадажайныя гады запар (1832—1834) пазбавілі многіх сялян сродкаў да існавання. «Па прычыне крайняга недахопу ў хлебе накіраваліся з Віцебскай губерні ў бягучым годзе ў іншыя губерні да 17 тысяч чалавек чорнарабочых для адшукання працы на прахытак», — паведамляецца ў дакуменце за 1835 год, які захоўваецца ў Цэнтральным гістарычным архіве БССР. У пошуках заробку сяляне скарысталі прапанову казны накіравацца па нарадах на будаўніцтва шашы. Пры гэтым беларусы выконвалі самыя цяжкія работы.

Царская адміністрацыя ахоўвала інтарэсы казны і пануючых класаў, а пратэст прыгнечаных народных мас бязлітасна падаўляўся. Для «водворення між рабочымі людзьмі, пры шоссейных работах знаходзімися, должного порядка», — гаворыцца ў архіўнай справе аб будаўніцтве Дзінабургскай шашы, — у 1835 годзе была створана следчая камісія, якая складала спецыяльнае «Настаўленне» аб арганізацыі работ. Адным з асноўных патрабаванняў гэтага дакумента было выкананне рабочымі ўрочных норм, за што было абяцана заахвочванне — выдача ў лік зарплаты па чарцы водкі два разы на тыдзень і грошай на пакупку тытуню. «А калі ўрок не зробіць на працягу пэўнага часу, — папярэджвалі ахоўнікі парадку ў пункце 10, — такую арцель пакаіць і пасля 12 гадзін работы».

Да непакорных рэкамендавалася ў пункце 11 выкарыстоўваць строгія меры. «Калі паміж знаходзячыміся на шоссейных работах людзьмі акажацца хто непаслухмяным або ўпартым, які хвалюць і іншых да непаслухмянства або буйства, то такога падвергнуць спачатку паліцэйскаму выпраўленню, а потым пакаранню, калі ж гэтая мера выпраўлення на яго не падзейнічае, то, аддзяліўшы такога ад іншых рабочых, выявіць яго злачынецтва праз земскую паліцыю і злачынцу адаслаць да суда і пакарання па законах».

Такая адна са старонак гісторыі.
Ніна БУРАКОўСКАЯ.

памешчыкамі сваіх сялян на найму ў земляныя і іншыя чорныя работы». Згодна з гэтымі правіламі і заключаемым кантрактам у наём аддаваліся здаровыя мужчыны ад 20 да 48 гадоў на тэрмін 6 месяцаў з 1 мая па 1 лістапада. Рабочы дзён (па 12 гадзін) у тыдзень лічылася 6, аднак падрадчыку давалася права на яго гледжанне прымушаць працаваць і ў выхадныя і святочныя дні за невялікую плату — 25 капеек серабром.

У пункце 9 «Правілаў» падкрэслівалася, што прыгонныя сяляне палавіну рабочых дзён на тыдзень павінны былі працаваць на памешчыка. Гэта значыць, сялянам належала за іх працу не больш палавіны той сумы, якая давалася падрадчыкам іх уладальніку. Але з гэтых грошай утрымліваліся казённым падаткам, расходы за пашпарт у павятовае казначэйства, за харчаванне і адзенне. За лянчэнне ў лазарэце з хворага бралася плата, якая іншы раз перавышала дзённы заробтак. Непагодныя дні не аплучваліся.

Пры ідэальных умовах, гэта значыць пры абсалютным здароўі, добрым надвор'і, выкананні ўрочных норм заробтак пайшычка за 6 месяцаў мог скласці 35 рублёў, на рукі ж ён павінен быў атрымаць 18 рублёў 17 капеек. Але звычайна рабочыя заставаліся ў даўгу пе-

з Віцебскай, Магілёўскай, Гродзенскай, Віленскай губерняў. Для барацьбы з хваляваннямі рабочых тут было створана дарожнае паліцэйскае ўпраўленне. У верасні 1850 года казённым сяляне 37 сельскіх таварыстваў Віцебскай губерні (1 800 чалавек) у скарзе ўрадавым чыноўнікам заявілі, што падрадчыкі недаплацілі ім больш чым 9 тысяч рублёў і дапусцілі розныя злоўжыванні. На патрабаванне справядлівага разліку жандадары пагражалі пабоямі. Тады частка рабочых уцякла.

Пасля адмены прыгоннага права сяляне паранейшаму наймаліся на «чорныя работы».

Вядомы рускі крытык М. Дабралюбаў на бесчалавечнае абыходжанне з людзьмі адгукнуўся ў 1861 годзе артыкулам «Вольні адвучанна людзей ад жыцця», які меў падзаглавак «Ад чаго іншы раз людзі мруць, як мухі». Ён, у прыватнасці, выкрываў тут купца Рыгора Гладзіна, які на працягу 30 гадоў займаўся падродамі на будаўніцтве каналаў, чыгунак і шасэ і лічыўся заступнікам рабочых. У Гладзіна на будаўніцтве Барысаўскай дарогі працавала 15 тысяч чалавек, якія жылі ў зямлянках; пры пракладцы шашы каля Брэста з 700 рабочых палавіна вымерла, а пры пабудове дарогі з Пецярбурга ў Маскву «больш за 6 тысяч

пішуць землякі

Дарагія сябры, супрацоўнікі «Голасу Радзімы» і Беларускага таварыства «Радзіма»!

Хачу падзякаваць вам за прысланы адрывы календары. Яны вельмі хутка былі распадрадзены славянам нашага горада, і ўсе грошы пераведзены ў арганізацыйны фонд Галоўнага праўлення ФРК.

Хачу таксама сказаць вялікае дзякуй за віншаванне з Першым маем, за тое, што вы нас не забываеце. У далёкай капіталістычнай краіне для нас заўсёды вялікая радасць — атрымаць вестачку з Радзімы з цёплым сяброўскімі словамі.

Зычу вам новых поспехаў у вашай высакароднай рабоце па ўмацаванню культурных сувязей замежных землякоў з намі — Радзімай. Няхай мацнее дружба паміж народамі нашай планеты! Няхай ніколі больш не праліваецца людская кроў!

Сакратар аддзела Федэрацыі рускіх канадцаў горада Калгары Васіль ГАРАГЛЯД.

Канада.

Дарогіе соотечественники! Горячо поздравляем вас с праздником трудящихся Первого мая и с Днем Победы над германским фашизмом в Великой Отечественной войне. Отмечаем 35-ю годовщину этого героического события в истории нашей Родины и всего человечества, мы, живущие за рубежом, обращаем наши помыслы к доблестным совет-

ским воинам, живым и павшим, которые сражались за свою Отчизну, за великую идею свободы и равенства и повергли в прах сильного, страшного врага. Честь и слава вам в веках!

В радостные дни всенародно-го празднования шлем вам, дорогие соотечественники, горячий братский привет с искренним пожеланием крепкого здоровья, личного счастья и новых успехов в вашей благородной деятельности!

Редактор газеты «Родной голос» Мария ЛОБЫРЬ.
Редактор газеты «Рідний край» Николай ЯКИМЧУК.

Аргентина.

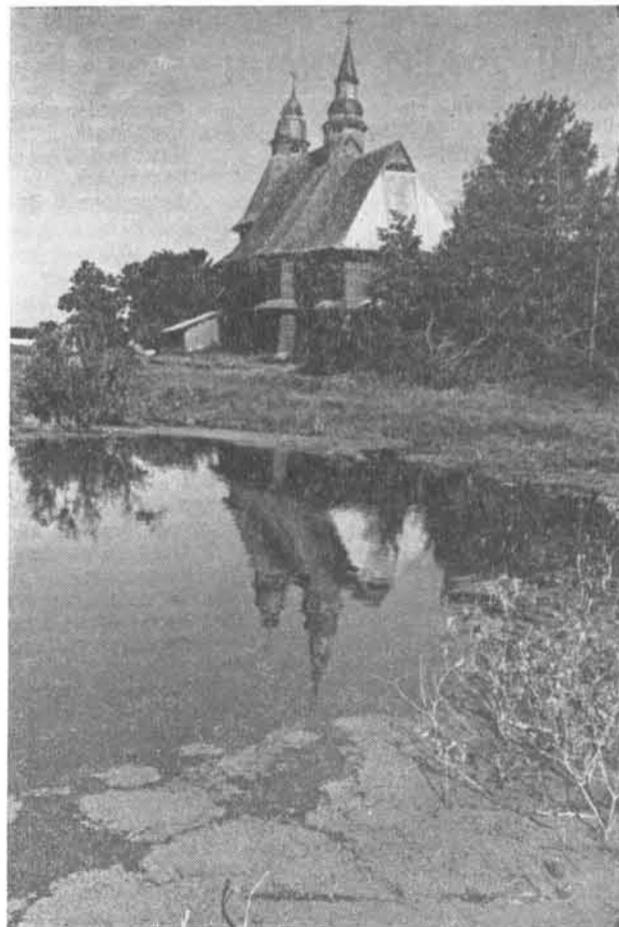
Главное правление Федерации русских канадцев и редакция газеты «Вестник» сердечно поздравляют ваш коллектив, друзья, с 25-летним юбилеем газеты и награждением её Почетной грамотой Верховного Совета Белорусской ССР. Правительство Белорусской Советской Социалистической Республики справедливо оценило вашу благородную деятельность, цель которой — правдивое освещение среди соотечественников за рубежом советского образа жизни и миролюбивой внешней политики СССР. Нужное и нелегкое дело, начатое вами 25 лет назад, приносит неограниченную пользу. Для всех нас, волею судьбы отор-

ванных от Родины, разбросанных по белу свету, газета «Голас Радзімы» — действительно голос Родины. Она помнит и заботится о нас, служит неразрывным звеном, связывающим нас с Отчизной. В наше беспокойное время, когда опасность ядерной войны с новой силой угрожает человечеству, когда буржуазная пресса полна злобной клеветы на Советский Союз, ваше слово и дело укрепляют нашу веру в мирное и счастливое будущее.

Главное правление и все члены нашей Федерации глубоко ценят ваш труд, направленный на укрепление взаимопонимания и дружбы народов, и желают вам еще больших успехов в вашем благородном деле!

Главное правление ФРК.
Редакция газеты «Вестник».
Канада.

Не маючы магчымасці змясціць у газеце ўсе пісьмы і віншаванні, атрыманыя ад землякоў у сувязі з 25-годдзем з дня выхаду ў свет першага нумара «Голасу Радзімы» і ўзнагароджання яе Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета БССР, а таксама майскімі святамі, рэдакцыя шчыра дзякуе ўсім, хто падзяліўся з намі сваімі думкамі аб газеце. Усе вашы просьбы, заўвагі і прапановы будучы ўлічваюцца рэдакцыяй у далейшай рабоце. Спадзяёмся, што гэта зробіць газету яшчэ больш цікавай для вас, дарагія чытачы.

Драўляны касцёл у вёсцы Мяжаны Браслаўскага раёна.
Фота Я. КАЗЮЛІ.

ЁН ДАПАМОГ СТАНАЎЛЕННЮ МНОГІХ ВЫДАТНЫХ МАСТАКОЎ

СТВАРАЛЬНІК ЛІРЫЧНАГА ПЕЙЗАЖА

ДА 150-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ
АЛЯКСЕЯ САЎРАСАВА

Гісторыкі мастацтва не далачаюць мастака Аляксея Саўрасава да тытанаў рускага жывапісу. Але яны адзінадушныя ў тым, што без яго карцін гэтая гісторыя страціла б многія лепшыя свае старонкі. Сёння цікавасць да творчасці Саўрасава ўзмацнілася: 150 гадоў, што прайшлі пасля яго нараджэння, дазволілі лепш зразумець значэнне вялікага майстра. Цікава адзначыць і тую ўвагу, якая працяглена да твораў Саўрасава ў час выставак рускага мастацтва за мяжой. Яго палотны параўноўвалі з пейзажымі апісаннямі Тургенева і музыкой Чайкоўскага.

Аляксей Саўрасаў нарадзіўся ў 1830 годзе ў Маскве ў небагатай купецкай сям'і. Вучыўся ў Маскоўскім вучылішчы жывапісу, і скульптуры, а затым узначаліў у гэтым вучылішчы клас пейзажа. Ужо раннія яго работы — «Від Масквы з Вараб'ёвых гор», «Від на Крэмль у непагадзь» — значна адрозніваліся сваёй жыццёвай перакананасцю ад халодных акадэмічных палотнаў. Наступныя творы Саўрасава, асабліва «Від у наваколлях Араніенбаўма», стварылі яму славу першакласнага пейзажыста.

Пасля Лондана, дзе ў 1862 годзе на Сусветнай выстаўцы сярод шэдэўраў з музеяў Англіі, Францыі, Германіі дэманстраваліся і «Від у наваколлях Араніенбаўма», Саўрасаў наведвае Швейцарыю і Францыю. Ён піша эцюды, шмат працуе і сустрэкаецца з замежнымі калегамі. Яму прапаноўваюць застацца за мяжой, але Саўрасаў адмаўляецца і тлумачыць гэта тым, што без рускай прыроды, без рускага акружэння нічога стварыць не зможа.

Аўтарытэт Саўрасава ў Расіі быў вельмі вялікі. Крытыкі і мастакі аднадушныя ў меркаванні: ён стваральнік рускага

лірычнага пейзажа, ён першым адкрыў вялікія перспектывы пейзажнага жанру, магчымасць выказаць у ім вялікія грамадскія ідэі.

У 1871 годзе Саўрасаў стварае свой шэдэўр — «Гракі прыляцелі».

...Ускраіна волжскага гарадка. Падталы снег і аголеныя кавалкі карычневай зямлі. Пахіленыя плоты. Старая царква і гракі — прадвеснікі вясны. Як бы чуеш іх гоман.

Колеравыя пераходы надаюць асаблівую прыгажосць і жыццёвасць палатну. Адчуваеш тую вялікую сардэчную цеплыню, якую мастак уклаў у адлюстраванне звычайнага пейзажу.

Некаторыя крытыкі, як, напрыклад, вядомы мастак Бенуа, былі настолькі ўражаны гэтым творам, што лічылі яго «выпадковай, неймавернай удачай». Між тым, «Гракі» былі завяршэннем шматгадовых пошукаў мастака, абагульненнем лірычнага вобраза рускай прыроды, прасякнутага глыбокім філасофскім светасузіраннем.

У Аляксея Саўрасава ёсць і другая значная заслуга перад рускім мастацтвам. Ён дапамог станаўленню такіх выдатных мастакоў, як Левітан, Каровін, Бакшэў...

Жыццё Саўрасава складалася трагічна. Бытавыя нягоды, адсутнасць творчага спакою, фінансавыя цяжкасці і даўгі зламлі яго. Ён памёр у галечы і адзіноце.

Карціны Аляксея Саўрасава можна ўбачыць у буйнейшых савецкіх музеях. Яны простыя і сціплыя. Але звычайныя жыццёвыя матывы ўзняты ў іх да вялікага вобразнага гучання. Перад імі застываюць і стары і малады. Рускія і тыя, хто хоча зразумець рускіх.

Наталля САКАЛОВА,
член-карэспандэнт
Акадэміі мастацтваў СССР.

Дзяржаўны мастацкі музей БССР — адзін з буйнейшых у Беларусі. За 40 гадоў існавання ён ператварыўся ў важны цэнтр культурнага жыцця рэспублікі. У яго фондах сабраны каля 16 тысяч твораў жывапісу, скульптуры, графікі, дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

Наведвальнікі маюць магчымасць пазнаёміцца з работамі беларускіх мастакоў дарэвалюцыйнага часу — І. Аляшкевіча, А. Гараўскага, С. Заранкі, Ф. Рушчыца, І. Хруцкага і іншых. Широка прадстаўлена творчасць майстроў рускага і савецкага мастацтва, у тым ліку І. Рэпіна, І. Шышкіна, М. Урубеля, І. Грабара, В. Мухінай, К. Юона... Але, вядома, найбольш поўна тут сабраны жывапіс, графіка і скульптура мастакоў Савецкай Беларусі. Цяжка спыніцца на нейкіх прозвішчах, бо, назваўшы адных, хочацца не пакрыўдзіць нявагай і іншых, не менш цікавых мастакоў. Усё ж назавём І. Ахрэмчыка, В. Бялініцкага-Бірулю, А. Глебава, В. Грамыку, М. Савіцкага, В. Цвірку, Л. Шчамялёва. І зазначым, што ў пастаянных і часовых экспазіцыях музея дэманструюцца сапраўдныя мастацкія скарбы.

НА ЗДЫМКАХ: у Дзяржаўным мастацкім музеі БССР; рэстаўратар Пётр ЖУРБЕЙ аднаўляе адзін з экспанатаў музея; больш чым 30 гадоў «апранае» карціны загадчык вытворчай майстэрні музея В. ЗЯЛЁНКА; на экскурсіі — замежныя студэнты.

Фота Я. КАЗЮЛІ.

новыя вершы

Лявон ЯЎМЕНАЎ

МАЦІ МАЁЙ ЗЯМЛІ

Поля, Алесь, Алёна —
Ад поля, ад лесу, ад лёну.
Як чутна, не з мудрых
Імёны.
Твары, як бачна,
Не ў пудры.
Кватэры, вядома,
Не люксы
У камяніцах шыкозных,
З аблокаў і шкла сатканых, —
Жывуць
У хатах драўляных.
Не золатам, не брыльянтамі,
Не гардэробам спадніц —
Працай калгаснай
Багатыя,
Песняй забытай
Пра свата,
Хусткаю белай
На свята,
Ды не з заморскага шоўку,
Ды не з далёкіх дарог —
Паркаль у гарох.

Сыноў і дачок гадуюць.
Звыклых да спёкі і золі,
Чуллівых да ласкі,
Да болю,
За плугам гартуюць
Іх волю,
Куюць ля варштаў іх долю,
У справе, бы ў песні,
Шчасце
Шукаюць Янкам ды Насцям.

Імёны
Ад лесу, ад лёну —
Поля, Алесь, Алёна.
Каб вы жыццё
Не няньчылі,

Каб не паілі мудрасцю.
Не саргавалі
Пяшчотаю —
Зачахлі б вёсны
Вірлівая,
Спусцелі б нівы
Урадлівая,
Замойклі б песні
Вясельная,
Асірацела б Зямля..

Казімір КАМЕЙША

Будзеце ў тым краі— не мініце

І куток з рачулкаю Сулой,
Па якой паплаваўшы ў карыце,
Кругасветны шлях пачаў я свой.
Гнуткую бярозку асядлайце —
І яна ураз перанясе
У зарэчча траўнага суладдзя,
Дзе зямляк вясну сваю пасе.
Так і не пайшоў у свет блукаць ён.
Родны свет — увесь вакол яго.
Як пайсці ад плуга ад свайго!
Нават печы роднае агонь
Прыпеку трымаецца

Як жа ён жыве там, распытайце,

Нівы зарачанскае ратай.
І прывет салоўку перадайце,
Што ў мой верш аднойчы залятаў.

Сяргей ЗАКОННІКАЎ

ПОКЛІЧ ВЯСНЫ

Вясна з плячэй у полі жвава
Зняла снягоў цяжкі кажух.

Маю сасновую дзяржаву
Запаланіў жыццём дух.
Травы бліскучыя іголки
Дзірван прашылі навывёт.
Прачнулліся шчырухі-пчолкі,
Лятуць сабе па вербы мёд.
З усмешкай сейбіт на далоні
Узважыў зерня мудры плён.
Лямех засумаваў

па гонях,
Па цеплыні лагодных дзён.
Вясна,

вясна на Беларусі.
Так б'е
у сэрцы

Што сам, кроў рыўком,
здаецца,
узнімуся

У неба раннім жаўруком,
Каб абляцець абсяг знаёмы,
А як прытоміцца крыло,
У шыбу стукнуць таго дома,
Які чаромхай замяло.

Аляксей ПЫСІН

КІНАЭПАПЕЯ

«ВЯЛІКАЯ АЙЧЫННАЯ»

Вялікая Айчынная вайна —
Чарговы фільм... Гады свае гартаю.
Вялікая Айчынная вайна,
Паўстала зноў перада мной яна,
Гляджу і вочы ціха выціраю.

На кіламетрах здымкаў франтавых
Я можа болей, чым хто іншы, бачу.
Душой я ў кожным з мёртвых і жывых...
Наступны заўтра фільм... Пайду паплачу.

НА МОВАХ СУСЕДЗЯЎ

Выдавецтва «Советский писатель» выйшла аднагомік твораў Івана Чыгрынава. Змест кнігі склалі раманы «Плач перапёлкі» і «Апраўданне крыві». Аналагічная кніга выйшла і на ўкраінскай мове.

ГУСОЎСКАМУ ПРЫСВЯЧАЕЦЦА

У рэспубліканскім Доме кіно абдымаўся прэм'ера новага навукова-папулярнага фільма «Вяртанне паэта». Гэта карціна прысвечана генію славянскага Адраджэння беларускаму паэту Міколу Гусоўскаму, 500-годдзе з дня нараджэння якога на рашэнню ЮНЕСКА ў гэтым годзе адзначаецца ва ўсім свеце.

ФІЛЬМ ПАЧЫНАЕЦЦА З ЭСКІЗА

Жывапіс і кіно аб'ядналіся ў эканазіцы, якая была разгорнута ў выставачнай зале Саюза мастакоў БССР. Дзесяцікі работ мастака-пастаноўчыка кінастудыі «Беларусьфільм» Уладзіміра Чарнышоўа доўж нагляднае ўяўленне аб ролі жывапісца ў кінематографіі.

Ізвешна дзякуючы чалавеку, які памайстэрску валодае пэндзлем і алоўкам, пачынаюць ажываць задумы сцэнарыста. Мастак фільма дасканала прадумвае дэталі кожнай сцэны, удзельнічае ў стварэнні дэкарацый. Плёнам гэтай карнатывай і цяжкай працы для Чарнышоўа сталі кінакарціны «Чырвоны агітатар Трафія Глушкоў», «Бераг прычэпавы Любкі», «Сямейныя абставіны», «Побач з камісарам» і іншыя стужкі. На выстаўцы былі шырока прадстаўлены таксама эскізы да тэлевізійных фільмаў і спектакляў, партрэты.

Ларыса Пампееўна АЛЕКСАНДРОЎСКАЯ

Савецкае тэатральнае мастацтва панесла вялікую страту. 23 мая 1980 года пасля цяжкай працяглай хваробы памёрла выдатная оперная актрыса, член КПСС з 1942 года, народная артыстка СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР Ларыса Пампееўна Александровская.

У некралогі, падпісаным партыйнымі, дзяржаўнымі і грамадскімі дзеячамі краіны і нашай рэспублікі, вядомымі савецкімі артыстамі, пісьменнікамі, кампазітарамі, мастакамі, гаворыцца: «Памёр мастак самабытнага, жыццесцвярджальнага таленту, яркай непаўторнай індывідуальнасці, з імем якога звязана нараджэнне і станаўленне беларускага нацыянальнага опернага тэатра».

Л. П. Александровская нарадзілася 2 лютага 1904 года ў горадзе Мінску. Сваю сцэнічную дзейнасць яна пачала ў тэатры Галоўпалітасветы пры вевенкамаце Заходняга фронту. У 1928 годзе закончыла Беларускае музычнае тэхнікум. З 1933 года творчая біяграфія Л. П. Александровскай непаўна звязана з Дзяржаўным акадэмічным Вялікім тэатрам оперы і балета БССР. Ёю створаны выдатныя вобразы ў нацыянальным, савецкім і класічным оперным рэпертуары. Сапраўдны народнасць, выключнае майстэрства, шырокае тэорычнае дыяпазон Л. П. Александровскай з асаблівай сілай правіліся ў рабоце над ролямі Кармэн («Кармэн» Ж. Бізэ), Таццяны і Лізы («Яўгеній Анежін») і «Пікавая дама» П. Чайкоўскага), Яраслаўны («Князь Ігар» А. Барадзіна), Любашы («Царская нявеста» М. Рымска-Корсакава), Наташы («Рука-А. Даргамыжскага), Аксінні («Ціхі Дон» І. Дзяржынскага), Надзейкі («Кветка шчасця» А. Туранкова), Марысі і Алесі («Міхась Падгорны») і «Алеся» Я. Цікоцкага), Мары Грэгаці («Кастусь Каліноўскі» Д. Лукаса) і іншымі. Яны ўвайшлі ў залаты фонд савецкага опернага мастацтва.

Шырокую вядомасць у рэспубліцы і за яе межамі атрымалі беларускія народныя песні, вакальныя творы савецкіх

кампазітараў у пранікнёным выкананні Ларысы Александровскай. На шматлікіх канцэртах як у мірны час, так і ў гады Вялікай Айчыннай вайны яна заўсёды радавала і натхняла слухачоў сваім непаўторным дараваннем.

На працягу многіх гадоў Л. П. Александровская плённа працавала галоўным рэжысёрам ДАВТа БССР, дзе ў поўнай меры праявіліся яе арганізатарскія здольнасці і выдатны талент педагога. Яна паставіла шэраг оперных спектакляў, якія атрымалі высокую ацэнку тэатральнай грамадскасці і слухачоў.

Выдатны майстар сцэны Л. П. Александровская аддавала шмат сіл і энергіі грамадскай дзейнасці. Яна выбіралася дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР II, III і IV скліканняў, кандыдатам у члены ЦК КПБ, дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР III, IV і V скліканняў, старшынёй прэзідыума Беларускага тэатральнага таварыства, прымала актыўны ўдзел у рабоце Сусветнага Савета Міру.

Партыя і Савецкі ўрад высока ацанілі заслугі Л. П. Александровскай. Яна ўдастоена звання народнай артысткі СССР, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР, узнагароджана

трыма ордэнамі Леніна, ордэнам Кастрычніцкай Рэвалюцыі, ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга і медалямі».

Паклоннікі самабытнага таленту Л. П. Александровскай — а іх мільёны ва ўсіх кутках нашай Радзімы — любілі яе чуліва і пяшчотна. За магутны талент, за непаўторную сувязь яе творчасці з выгадаваўшай яе беларускай зямлёй, з народнай песняй. Як жыватворная крыніца, як трэль жаваранка, мелодыя роднага напеўнага краю натхнёна гучала ў яе выкананні ў вялікіх залах і на палымым стане, у заводскім цэху і на пагранічнай заставе, на ступенях пераможанага рэйстага і на сцэне Шведскай каралеўскай оперы. Чароўны і цудоўны голас Ларысы Пампееўны, яе непаўторнае майстэрства заваявалі ёй — артыстцы з народа і народнай артыстцы СССР — сапраўды бязмежную славу, любоў і прызнанне.

Таму тысячы шчырых сяброў мастацтва ішлі і ішлі 26 мая да будынка тэатра оперы і балета БССР, на сцэне якога мужнеў і ўзімаўся да творчых вяршынь яе жыццесцвярджальны талент, каб развітацца з Ларысай Пампееўнай Александровскай, схіліць у жалобным маўчанні галаву перад яе светлай памяццю.

Надыходзячы апошнія хвіліны развітання. У ганаровую верту становіцца таварышы П. Машэраў, І. Палякоў, А. Аксёнаў, У. Бровікаў, В. Гвоздзеў, М. Дземянцей, А. Кузьмін, У. Мікуліч, У. Міцкевіч, Я. Нікулкін, М. Полазаў, Л. Фірысанаў, К. Платонаў.

Адкрываючы жалобны мітынг, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Н. Сняжкова сказала:

— Сёння мы развітаемся з Ларысай Пампееўнай Александровскай — адным з заснавальнікаў Беларускага опернага тэатра, выдатнай і натхнёнай спявачкай, камуністам, грамадскім дзеячам — чалавекам, чыё жыццё аддадзена мастацтву, служэнню Радзіме, роднаму народу.

На могільках, ля магілы, слова развітання сказаў міністр культуры БССР Ю. Міхневіч.

НЕКАЛЬКІ ПЫТАННЯЎ І АДКАЗАЎ З ІНТЭРВ'Ю, ЯКОЕ АЛЕСЬ АДАМОВІЧ ДАЎ «СОВЕТСКОЙ КУЛЬТУРЕ»

ЧАС ПРЫСПЕШВАЕ НАС

Яму было пятнаццаць гадоў. У пасёлку, дзе ён вырас, стаў варажы гарнізон. Маці працавала ў аптэцы і перапраўляла ў партызанскі атрад медыкаменты. У паліцыйна паступіў данос. Маці і яе сынам, каб пазбегнуць расправы, давалося пайсці да партызанаў у лес...

Гэта сюжэт рамана Алеся Адамовіча «Вайна пад стрэхамі» і гэта — ваеннае юнацтва аўтара рамана, цяпер шырока вядомага беларускага пісьменніка, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі БССР, лаўрэата прэміі Міністэрства абароны СССР.

— Каля паўгода назад, Аляксандр Міхайлавіч, як каментатару беларускага радыё мне давалося гутарыць з вамі ў радыёстудыі. Гутарка ішла аб галоўным вяршышчы пісьменніцкім інтарэсе — героіцы і трагедыі мінулай вайны. Чытаючы прыйшоўшыя пасля перадачы водгукі, мы мелі магчымасць яшчэ раз пераканацца, наколькі гэта непраходзячае, пякучае — памяць суровых ваенных гадоў. Вось пачула вас Надзея Мікітаўна Расачынская з Гомеля, і тое, аб чым вы гаварылі, настолькі яе ўсхвалявала, што, не вельмі прывыкшая выказаць свае думкі пісьмова, раскрыла яна школьны шчытак і ўвесь спісала споведдзю аб тым страшным, што выпала ў ваенныя гады на долю яе, вясковай дзяўчынкі. А былога вязня Асвенціма, інваліда Айчыннай вайны Ксенію Анікеўну Цітарэнка, да глыбіні душы абурлі прыведзеныя вамі факты, што той-сёй на Захадзе гатоў прыменшыць злачынствы фашызму. Настаўніца Зінаіда Аляксандраўна Ужакла з выпаленага ў час вайны акупантамі партызанскага Асвейскага краю на поўначы Беларусі, таксама спазнаўшая жахі канцлагера, занепакоена, ці перадацца наступным пакаленням ва ўсёй вастрэні памяць і боль людзей, што прайшлі праз ваенныя выпрабаванні. Зінаіда Аляксандраўна лічыць, што такія кнігі, як вашы, вельмі патрэбныя... Да вас прыходзіць, я ведаю, многа падобных пісем: кнігі вашы маюць шырокі рэзананс у чытачоў. Дык вось вы з гэтымі пісьмамі знаёміцеся і...

— ...І падзяляю неспакой Зінаіды Аляксандраўны Ужакла. Не адной Зінаіды Аляксандраўны, зрэшты.

Сярод аўтараў пісем усё больш становіцца людзей, якія былі ў ваенныя гады падлеткамі, а то і зусім малымі. Вядома, і дзіцячая памяць ёмістая. Аб гэтым сведчаць, напрыклад, апавесці Валянціна Раслуціна, такія дакладныя па адчуванню ваеннага часу, як і кнігі блізкіх да яго па ўзросту беларускіх пісьменнікаў Івана Чыгрынава, Вячаслава Адамчыка, Віктара Казько. Але ж і гэтае пакаленне сёве ўжо.

Сярод водгукаў на радыёперадачу, са спасылкі на аякую вы пачалі, мне асабліва цікава было пісьмо намесніка старшыні Віцебскага абласнога суда Міхаіла Яфімавіча Марыненкі. Аўтар пісьма быў членам судовай калегіі, якая разглядала справу здрадніка Радзімы, былога паліцыйскага, удзельніка масавых расстрэлаў савецкіх грамадзян у адным з акупіраваных фашыстамі раёнаў Віцебшчыны. Здарылася так, што напярэдадні працэсу Марыненка пазнаёміўся з кнігай

«Я з вогненнай вёскі...». Іменна аб гэтым ён піша. Разглядаемае злачынства, заўважае Міхаіл Яфімавіч, убачылася на палаўчым фоне агульнанароднай трагедыі. Значыць, кніга «праце» на сённяшні дзень, на будучае.

— У часопісе «Дружба народаў» апублікавана ваша новая апавесць «Карнікі». Сама назва гаворыць, які матэрыял стаў у ёй прадметам мастацкага даследавання. Матэрыял, для многіх чытачоў нечаканы ў аўтара «Хатынскай апавесці».

— А чаму нечаканы? «Карнікі» задуманы былі і пісаліся іменна як працяг «Хатынскай апавесці». Для мяне гэтыя рэчы — дылогія, і я хацеў бы, каб выдаваліся яны разам, пад адной вокладкай.

Калі ўдумацца, то гэта таксама расказ аб трагедыі Хатынцы. Толькі з процілеглага пункту гледжання. З пункту гледжання тых, хто віваваты ў трагедыі. Хто паліў, забіваў, гвалтаваў. Апавесць пісалася доўга, восем гадоў. Рабочы папярэднічалі і суправаджала яе карпатлівае вывучэнне дакументаў, прысутнасць не на адным працэсе будучых прамых і магчымых персанажаў апавесці.

Што гэта за людзі? Як яны сталі тымі, кім сталі? Як дазволілі сабе стаць або зрабіць сябе такімі?..

— Празаік, крытык, вучоны — літаратуразнаўца, вы працуеце яшчэ і ў тэатры, у кіно...

— Дакладней было б сказаць, не заўсёды адмаўляюся, калі хто-небудзь з тэатральных рэжысёраў або кінематаграфістаў прапануе сумесна пашукаць сцэнічнае або экраннае вырашэнне маёй літаратурнай публікацыі. Так было ў мяне з раманамі «Вайна пад стрэхамі» і «Сыны ідуць у бой», так было з «Хатынскай апавесцю».

Як многім пісьменнікам, мне не заўсёды шанцавала пры пералажэнні расказа на слова на мову іншага мастацтва. Гэта выпадак з рэдкіх, каб, скажам, кніга, роўная «Сотнікаву» Васіля Быкава, стала фільмам, роўным «Узыходжанню» Ларысы Шапіцка.

Таму тым больш прыемны мне і маім таварышам па рабоце над кнігай «Я з вогненнай вёскі...» поспех беларускага кінадакументаліста Віктара Дашука, які зняў на матэрыяле кнігі пяць праўдзівых стужак. Кароткія фільмы Дашука прызнаны, адзначаны прызамі на аўтарытэтных аглядах. З трыбуны Усесаюзнай нарады па ваеннай літаратуры Канстанцін Сіманаў сказаў, што знятае Дашуком па кнізе «Я з вогненнай вёскі...» — дакумент, які варта захоўваць як гнеўнае і бяспрэчнае абвінавачванне фашызму.

Гутарку вёў
У. МЕХАЎ.

ГУЧЫЦЬ БЕЛАРУСКАЯ МУЗЫКА XVII СТАГОДДЗЯ

«ПОЛАЦКІ СШЫТАК»

Багацце беларускага музычнага фальклору агульнавядома. Яго выкарыстоўвалі многія кампазітары XIX — пачатку XX стагоддзяў: нашы землякі Міхал Клеафас Агінскі, Станіслаў Манюшка, Антон Абрамовіч, Мечыслаў Карловіч, Канстанцін Галкоўскі, а таксама Людмір Рагоўскі і іншыя, якія стварылі на аснове народнага меласу значныя творы буйных форм.

Беларуская музыка XVI—XVII стагоддзяў даволі шырока прадстаўлена царкоўнымі творамі: кантамі-гімнамі, лірычнымі кантамі-псалмамі. Іх даследчыца, выкладчыца Беларускага кансерваторыі Ларыса Касцюкавец, сабрала багацейшы матэрыял. Што ж датычыцца свецкай музыкі таго ж перыяду, то па розных прычынах яна была практычна невядома сучасным слухачам і выканаўцам. Кажам «была», бо майская афіша Беларускай дзяржаўнай філармоніі запрасіла на канцэрт ансамбль старадаўняй музыкі «Кантабіле», у праграме якога — беларуская музыка эпохі барока — творы з так званай «Полацкага шшытка».

Але перш чым трапіць на пульты музыкантаў... У 1963 годзе

дзе Адам Мальдзіс (цяпер вядомы літаратуразнаўца, а на той час аспірант Інстытута літаратуры АН БССР) адшукаў у бібліятэцы Ягелонскага ўніверсітэта ў Кракаве уніяцкі «Трэбнік». «Адразу было ясна, — расказвае даследчык, — што кніга гэта паходзіць або з Беларусі, або з Украіны, дзе існавала уніяцкая царква. У кнізе быў запіс, што яна з царквы ў Астрэмчаве». У XVII—XIX стагоддзях вядомы дзве вёскі з такой назваю: адна на Брэстчыне, другая на Полаччыне. «Я звярнуў увагу бібліятэкаркі, — працягвае А. Мальдзіс, — на незвычайна пухлыя вокладкі гэтай кнігі. І крыху пазней «Трэбнік» перадаў пераплётчыкам, якія пры ўскрыцці вокладак убачылі там аркушы з нотамі». Знойдзены матэрыял даследаваў польскі музыказнаўца Ежы Галас. Вучоны прыйшоў да высновы, што кніга, а разам з ёй і ноты паходзяць з Полаччыны. Вынікі даследаванняў ён выклаў у артыкуле ў часопісе «Музыка». Нотныя запісы XVII стагоддзя былі расшыфраваны і апублікаваны ў выданні «Му-

зыка старапольска». Там жа ў Польшчы выпушчана пласцінка з запісамі знойдзеных твораў. Гэтыя матэрыялы Адам Мальдзіс і перадаў мінскім музыкантам.

У «Полацкім шшытку» — як назвалі знаходку — 69 твораў свецкай бытавой музыкі — пераважна інструментальных, але ёсць і вакальныя. На канцэрце ў Мінску было выканана 20 інструментальных п'ес. У «Прывітальным танцы», «Бергамасцы», «Танцы» (III), «Дзе б ты ні была», «Балеце», «Танцы» (VI) адчуваецца народная аснова, беларускія песенныя інтанацыі. Асобныя з твораў настолькі блізкія да фальклору, што ствараецца ўражанне, быццам слухаеш не ансамбль старадаўняй музыкі, а сучасныя «Харошкі». «Танец» (I), «Танец» (II), «Танец» (IV), «Танец» (V), «О, бажаство», «Танец» (VII) — мелодыі велічныя і стрыманыя, аснова якіх, адчуваецца, таксама не без народных уплываў.

Канцэрт з твораў «Полацкага шшытка» — свята для аматараў музыкі, падзея ў музычным жыцці рэспублікі.

Генадзь САКАЛОУ-КУБАЙ.

МУЗЫКАНТ- УМЕЛЕЦ

Жалейка — беларускі народны музычны інструмент — шырока выкарыстоўваецца ў аркестрах, ансамблях. Яна ўяўляе сабою драўляную трубку агульнай даўжынёй каля 150—200 міліметраў з пішчыкам, які робіцца з чароту ці гусінага пярэ, і раструбам з каровінага рогу. У ствале 6 ігравых адтулін. Інструмент мае шмат слабых мясцін, таму ўмельцы імкнучца яго ўдасканаліць. Адным з першых заняўся такой работай мінчанін Уладзімір Пузына.

У 1964 годзе Уладзімір Пузына скончыў Мінскае музычнае вучылішча па класу трубы і пасляхова працаваў у Дзяржаўным аркестры народных інструментаў пад кіраўніцтвам Іосіфа Жыноўіча. Уладзімір Якаўлевіч іграў на розных інструментах: ліры, дудцы, бубне, ударных. Дарэчы, у нядаўнім фільме «Чорная бяроза»,

музыку да якога напісаў Аляксей Мураўёў, гучала жалейка. Гэта іграў Уладзімір Пузына. Музыкант паспрабаваў сам рабіць жалейкі, удасканальваючы іх музычныя якасці. Сканструяваны ім новы тып жалейкі адрозніваецца ад папярэдняга больш шырокім дыяпазінам гучання, павялічыўся гукавы рад.

Жалейка Уладзіміра Пузыны суправаджае выступленні Дзяржаўнага народнага хору БССР. Станоўчы водгук на яе прыйшоў ад дацэнта маскоўскага ін-

стытута імя Гнесіных кампазітара Аляксея Мураўёва. Для вядомага вакальна-інструментальнага ансамбля «Песняры» Уладзімір Пузына зрабіў ліру. Паступілі заказы і ад іншых музычных калектываў Масквы, Мінска.

Зараз Уладзімір Якаўлевіч працуе выкладчыкам Мінскага музычнага вучылішча і працягвае ўдасканальваць народныя інструменты.

НА ЗДЫМКУ: У. ПУЗЫНА ў сваёй майстэрні.
Фота В. ДУБІНкі.

НА ГЕРБЕ—СІМВАЛ ПЕРАМОГІ

Назва гэтага гарадка напамінае пра сіваю старажытнасць — часы мангола-татарскага нашэсця. Чавусамі татары называлі сваіх военачальнікаў, а то і проста людзей высакароднага паходжання.

Больш чым чатырыста гадоў назад гэта была вёска, з XVII стагоддзя Чавусы сталі горадам. І хоць стаялі яны на далёкай ускраіне Рэчы Паспалітай, глухой правінцыяй ніколі не былі, бо адыгрывалі важную ролю ў гандлі паміж Польшчай і Расіяй. Гандлёвыя шляхі былі адначасова і дарогамі дружбы славянскіх народаў. З 1634 года Чавусы мелі магдэбургскае права, якое сведчыла аб значным па тым часе развіцці горада.

У 1777 годзе Чавусы сталі павятовым цэнтрам Магілёўскай губерні і нават атрымалі герб, у якім знайшла адлюстраванне перамога рускага войска над шведамі пад Лясной: на чырвоным полі шпага і меч, злучаныя лаўровым вінком.

Тады ж быў зацверджаны і першы план будаўніцтва Чавусаў, які вызначыў аблічча горада на многія гады.

— Таленавітыя людзі складалі яго! — і сёння добразычліва гаворыць пра горад архітэктар Чавускага раёна Пётр Стаўскі. — Настолькі таленавітыя, што праз дзвеце гадоў спецыялістам мінскага інстытута горадабудаўніцтва застаецца толькі ўдасканальваць яго і дапаўняць згодна з сучаснымі патрабаваннямі і перспектывамі.

Чавусы звычайна не называюць сярод буйнейшых прамысловых цэнтраў вобласці, але мясцовым жыхарам ёсць пра што казаць. Зараз тут працуюць агароднінасушыльны завод, масласырзавод, завод жалезабетонных вырабаў, хлебакамбінат, льнозавод, камбінат будаўнічых матэрыялаў, пяць будаўнічых арганізацый, столькі ж школ, Дом культуры, універмаг.

У 1977 годзе распрацаваны новы генеральны праект дэталёвай планіроўкі райцэнтра, згодна з якім будзе ажыццяўляцца развіццё горада да 2000 года.

Ібыллёвае і культурна-бытавое будаўніцтва намячаецца весці толькі ў цяперашніх межах горада. Аддаленыя мікрараёны не будзе. Чавусы зоймуць 650 гектараў. Дзвюма галоўнымі планіровачнымі восямі горада застануцца вуліцы Савецкая і Ленінская.

У Чавусах багаты парк і два скверы. У хуткім часе бульвар на вуліцы Савецкай злучыцца з паркам і выйдзе зялёнай паласой да берага ракі Басі. Тут намечана пабудаваць кінатэатр, музей баявой і працоўнай славы раёна, кафэ, сталовую. Там, дзе вуліца Ленінская выйдзе да ракі, паўстане плаціна.

Малюнічае наваколле горада, чыстыя рэчкі, добрая сувязь з Магілёвам і іншымі гарадамі вобласці абумовілі стварэнне тут вялікай зоны адпачынку. Непадальку ад Чавусаў пабудаваны санаторыі-прафілакторыі, піянерлагеры, узводзяцца пансіянаты для інвалідаў Вялікай Айчыннай вайны і састарэлых калгаснікаў.

Гістарычных помнікаў на тэрыторыі раёна і горада практычна не захавалася. Але памяць народная зберагла імёны герояў-землякоў. Дзесяткі помнікаў узвялі ўдзячы нашчадкі. У саміх Чавусах беражліва захоўваюцца магільнікі камісараў часоў грамадзянскай вайны, воінаў Савецкай Арміі, якія загінулі пры вызваленні горада. Мемарыяльная дошка ў гонар легендарнага разведчыка Героя Савецкага Саюза Льва Маневіча ўстаноўлена на адным з дамоў вуліцы, што носіць яго імя. На цэнтральнай плошчы горада ўзняўся помнік Уладзіміру Ільічу Леніну.

М. РАФАЛАУ.

ЗНАХОДКА ЛЯ ВЁСКІ ЗАЛАТУХА

Нядаўна ў Гомельскі абласны краязнаўчы музей паступіў цікавы экспанат — віслая пячатка эпохі Кіеўскай Русі. Знойдзена яна лесніком Г. Брэлема непадальку ад вёскі Залатуха Калінкавіцкага раёна.

Пячатка гэтая выраблена з свінцу, яна няправільнай круглай формы. На правым баку — адбітак святога Георгія ў поўны рост з кап'ём у правай руцэ і са шчытом у левай. На баках адбітка — надпіс па-грэчаску: «Святы Георгій». На адваротным баку адлюстраваны знак Рурывічаў у выглядзе трызубца з перакрывааннем у ніжняй частцы цэнтральнай мацты.

Падобныя пячаткі былі шырока распаўсюджаны на тэрыторыі старажытнай рускай дзяржавы. Звычайна яны вырабляліся з свінцу, радзей — з серабра і нават з золата. Праз адтуліну ў пячатках прапускаліся каляровыя шаўковыя шнуркі, якімі яны і прымацоўваліся да дакументаў.

Пячатка, знойдзеная ў Калінкавіцкім раёне, асабліва цікавая тым, што яна адзіная з усіх, знойдзеных у Беларусі, мае знак Рурывічаў — своеасаблівы герб старажытнарускіх князёў.

Адлюстраванне святога і княжацкага знака характэрна для віслых пячаткаў другой палавіны XII стагоддзя. Такім чынам, дакумент, які замацоўвала знаходка, мог належаць асабіста якому-небудзь старажытнарускаму князю або таму, хто меў не-

насярэднія адносіны да княжацкай адміністрацыі. На жаль, дакладна вызначыць гэта пакуль немагчыма.

Большасць віслых пячаткаў эпохі Кіеўскай Русі была знойдзена ў гарадах, якія з'яўляліся галоўнымі палітычнымі, гаспадарчымі і культурнымі цэнтрамі старажытнарускай дзяржавы. Таму і выклікае асаблівую цікавасць той факт, што гэта пячатка знойдзена ў месцы, значна аддаленым ад старажытнарускіх цэнтраў, так і ад буйных рац. Да таго ж пры даставанні ваколіц вёскі Залатуха пакуль не знойдзена слядоў значнага пасялення эпохі Кіеўскай Русі.

Пытанне аб тым, як трапіла пячатка ў вёску Залатуха, застаецца пакуль адкрытым. Можна адказаць на яго варта шукаць у легендах, якія да гэтага часу расказваюць мясцовыя жыхары? Адна з іх аб тым, што ў даўнія часы нейкі князь закапаў залаты клад у ваколіцах вёскі. Таму яна і стала называцца Залатухай. Другая ж легенда — аб знойдзенай на беразе ракі Ведрыч вялікай дубовай лодцы, гружанай воскам. Магчыма, на адной з такіх лодак, што належала легендарнаму князю, і трапіла пячатка ў Залатуху?

Маленькі металічны кружочак. А як многа шкавага можа ён расказаць, як многа складаных пытанняў ставіць перад даследчыкам!

У. ЛІТВИНАУ.

Першая вясновая прагулка.

Фота І. ЮДАША.

ПОРІ

ПАД СЦЯГІ ЗБОРНАЙ

Невялікі экскурс у мінулае... У 1952 годзе на XV Алімпіядзе ў Хельсінкі дэбютавала зборная каманда савецкіх спарцеменаў. Тады ў яе складзе было сем прадстаўнікоў Беларусі. Праўда, медалёў у сталіцы Фінляндыі яны не дамагліся. Першым з беларускіх спарцеменаў алімпійскую ўзнагароду — сярэбраны медаль праз чатыры гады заваяваў на Гульнях у далёкім Мельбурне кідалынік молата Міхаіл Крываносаў. На ўсіх наступных Алімпіядах беларускія спартемены нязменна заваёўвалі залатыя, сярэбраныя, бронзавыя медалі. Па колькасці ўзнагарод, атрыманых на апошніх летніх Гульнях, яны пераўзышлі прадстаўнікоў Францыі, Англіі, Іспаніі і многіх іншых буйных дзяржаў свету. Неаднаразовымі чэмпіёнамі Алімпіяд станавіліся Аляксандр Мядзведзь, Віктар Сідзяк, Алена Бяло-

ва. Прычым, з кожным разам колькасць прадстаўнікоў Беларусі на гэтых спартыўных форумах становілася ўсё большай і большай. На апошняй, XXI Алімпіядзе, напрыклад, у зборнай краіны іх было больш за 20 чалавек.

Якія ж шанцы ў беларускіх спартеменаў трапіць на Алімпіяду-80? Практычна ўжо «забраніравалі» месца ў зборнай краіны штангіст Леанід Тараненка, гімнастка Нэлі Кім, вясляр Уладзімір Парфяновіч, фехтавальчык Аляксандр Раманькоў, яшчэ каля дзесяці вядомых спартеменаў. Іншыя ж пакуль што ў адвальных стартах даказваюць сваё права абараняць гонар Радзімы на Гульнях у Маскве.

Добрыя весткі прыйшлі нядаўна з чэмпіяната краіны па спартыўнай хадзьбе. Мінчанін Яўген Іўчанка стаў чэмпіёнам Савецкага Саюза ў хадзьбе на 50 кіламетраў.

Прычым, амаль на чатыры минуты палешыў сусветны рэкорд, які належаў мексіканцу Гансалесу.

А на другі ж дзень ва ўпартай барацьбе званне чэмпіёна краіны па марафонскаму бегу заваяваў Уладзімір Котаў з Віцебска. Уладзімір на 34 секунды палешыў час свайго таварыша па зборнай камандзе БССР Уладзіміра Бугрова. Добрыя вынікі ў спарціўных высокага рангу паказваюць і стралкі (А. Кядзіраў, А. Газаў), і плыўцы (В. Клявакіна, С. Каплякоў), і спартемены па скачках у вадзе (У. Алейнік, А. Касяноў) і на многіх іншых відах спорту.

Адным словам, кандыдатаў на ўдзел у Алімпіядзе-80 у нашай рэспубліцы многа. Праходзячы цяпер апошнія спарціўныя ў краіне і за мяжой вызначаць канчатковы склад алімпійскай зборнай каманды СССР.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 877